

„Apsauga nuo diskriminacijos – ar teisinė apsauga veikia?“

Viešosios konsultacijos dalyviai (tikslinės grupės): gyventojai, akademikai, mokslininkai ir tyrėjai, praktikai, dirbantys srityje, nevyriausybinių organizacijų sektorius, profsąjungos, srities nevyriausybinių organizacijų, valstybės institucijos ir įstaigos.

Lygios galimybės – pagrindinis šiuolaikinės visuomenės ir teisinės valstybės principas. Jį taikant, mažėja įvairios diskriminacijos apraiškos, suteikiamos vienodos galimybės dalyvauti visuomenės gyvenime. Lygios galimybės taip pat užtikrina, kad paslaugos žmonėms būtų teikiamos sąžiningai ir visi asmenys lygiomis teisėmis dalyvautų viešajame gyvenime. Siekiant užtikrinti lygias galimybes – reikalinga efektyvi ir prieinama teisinė apsauga nuo diskriminacijos. Lietuvos teisiniame reguliavime yra įtvirtintas visų asmenų lygybės prieš įstatymą principas. Kiekvienas visuomenės narys turi turėti vienodas galimybes siekti išsimokslinimo, karjeros, tobulinti savo įgūdžius, veikti įvairiose visuomeninės veiklos srityse.

Šiuo metu lygių galimybių principo įgyvendinimas reglamentuotas **Lietuvos Respublikos lygių galimybių** (toliau – **LGJ**) ir **Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių** (toliau – **MVLGJ**) įstatymuose (toliau – **Įstatymai**). Juose numatyta, kad asmenims lygios galimybės turi būti užtikrintos šiose viešojo gyvenimo srityse: valstybės ir savivaldybės institucijų bei įstaigų veikloje, darbe, švietime, teikiant paslaugas ir pan. Įstatymuose apibrėžiama, kas yra laikoma lygių galimybių pažeidimu, kokios yra diskriminacijos formos, kokie diskriminacijos pagrindai, taip pat nustatytos konkrečios pareigos darbdaviams, valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms ir kt.

Siekiant įvertinti, ar esama teisinė apsauga nuo diskriminacijos yra veiksminga, sužinoti visuomenės nuomonę dėl Įstatymų keitimo poreikio, atsižvelgiant į praktikoje kylančius iššūkius dėl Įstatymų nuostatų taikymo, buvo surengta viešoji konsultacija, taikant apklausos metodą.

Viešosios konsultacijos dalyviai, vertindami **LGJ įtvirtintą teisinę apsaugą nuo diskriminacijos** pateikė siūlymą įtvirtinti daugialypės, siejamosios **diskriminacijos formas**, išplėsti netiesioginės diskriminacijos sampratą darbo teisiniuose santykiuose. Apklausos dalyviai išreiškė poreikį įstatyme įtvirtinti papildomus **diskriminacijos pagrindus**, pavyzdžiui, diskriminaciją dėl lyties tapatybės, lyties raiškos, odos spalvos, gebėjimų ir kompetencijos, priklausymo politinei, visuomeninei organizacijai, buvimo naujoku darbe, darbo stažo, priklausymo profesinei sąjungai, dėl asmens interesų (hobių), sveikatos būklės, išvaizdos. Taip pat buvo pateiktas pasiūlymas papildyti LGJ 2 straipsnio 9 dalį, įtraukiant išimtis dėl lengvatų asmenims, kurie prižiūri ligonius ir senyvo amžiaus asmenis, dėl lengvatų asmenims, esantiems tėvystės atostogose.

Apklausos dalyviai, atsakydami į klausimą dėl LGJ nuostatų taikymo **išimčių pagrįstumo ir išsamumo**, nurodė, kad tam tikrais atvejais išimtis turėtų būti taikomos privataus gyvenimo ir religinių bendruomenių srityse; turėtų būti svarstoma, ar išimčių taikymas dėl religijos nėra per platus; taip pat išreiškė nuomonę, kad kai kurios esančios išimtis palaiko diskriminaciją dėl lyties.

Be kita ko, dalyviai pateikė pasiūlymus papildyti įstatymą **valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pareiga** taikyti lygias galimybes organizuojant viešuosius pirkimus; papildyti įstatymą pareiga valstybės ir savivaldybės institucijose paskirti atsakingą asmenį ar asmenų grupę, kuri atliktų teisės aktų bei strateginiuose dokumentuose įtvirtintų lygių galimybių įgyvendinimo priežiūrą.

Apklausoje dalyvių paklausus, ar šiuo metu LGĮ įtvirtintos **pareigos švietimo srityje** yra pagrįstos ir pakankamai išsamios, pateiktas pasiūlymas papildyti įstatymą punktais dėl lygių galimybių taikymo: organizuojant ugdymo procesą; skiriant mokiniams padėjėjus; organizuojant pavėžėjimą; pritaikant mokymosi aplinką; perteikiant ir pritaikant ugdymo, mokymo turinį; aprūpinant mokymosi priemonėmis. Konsultacijos dalyviai pateikė pasiūlymą į vaikų ugdymo procesą įtraukti pamoką apie lygių galimybių politiką, integruoti lyties aspektą į visas mokymo programas, šviesti visuomenę ir didinti sąmoningumą, numatant pareigą švietimo įstaigoms į programas įtraukti temas apie diskriminaciją, jos pasireiškimą, būdus, žalą ir tai, kaip su ja kovoti; šviesti švietimo darbuotojus, kaip atpažinti diskriminaciją ir su ja kovoti. Taip pat buvo pasiūlyta papildyti LGĮ 6 straipsnio 2 dalį, draudžiant ir stereotipinio požiūrio propagavimą švietimo programose, vadovėliuose ir mokymo priemonėse.

Apklausoje dalyvavę asmenys siūlė nustatyti kvotas **darbdaviams**, kad atsižvelgiant į bendrą darbuotojų skaičių įmonėje atitinkamas procentas darbo vietų būtų skirtas asmenims su negalia. Taip pat pateiktas pasiūlymas įtvirtinti pareigą organizuoti visiems darbuotojams mokymus apie lyčių lygybę.

Paklausus dalyvių, ar yra **papildomų sričių**, kurios turėtų būti įtvirtintos LGĮ, siekiant šiose srityse apsaugoti asmenis nuo diskriminacijos, dalyviai nurodė, kad tai galėtų būti socialinės ir sveikatos apsaugos sritys, taip pat galėtų būti įtvirtintos pareigos viešosios informacijos rengėjams ir skleidėjams. Viešojoje konsultacijoje buvo pateiktas pasiūlymas nacionaliniu mastu įtvirtinti bendrą diskriminacijos atvejų fiksavimo sistemą, nuspręsti, ar įstatyme nurodomas tik baigtinis sąrašas atvejų, kai įstatymas taikomas ir likusiais atvejais netaikomas, ar įstatymas yra taikomas visada, išskyrus, nurodytus atvejus. Pateiktas pasiūlymas suvienodinti LGĮ ir MVLGĮ nuostatas, reglamentuojančias paslaugų teikimą. Siūlyta LGĮ naudoti lyčiai jautrią kalbą.

Vertindami **MVLGĮ įtvirtintą teisinę apsaugą nuo diskriminacijos**, viešosios konsultacijos dalyviai pasiūlė papildyti įstatymo straipsnius, įtvirtinant švietimo įstaigoms pareigą parengti, priimti ir įgyvendinti lygių galimybių politiką, numatančią lygių galimybių įgyvendinimo, pažeidimų prevencijos, skundų dėl diskriminacijos ir priekabiavimo pateikimo ir nagrinėjimo tvarką; papildyti MVLGĮ 5 straipsnio 2 dalį reikalavimais, kad mokymo programose ir vadovėliuose nebūtų stereotipinių nuostatų apie moteris ir vyrus.

Apklausoje dalyviai, pasisakydami apie sritis, kurios turėtų būti papildomai įtvirtintos MVLGĮ, siekiant šiose srityse apsaugoti asmenis nuo diskriminacijos lyties pagrindu, pažymėjo, kad tai yra medicinos sritis. Buvo pateikti pasiūlymai nacionaliniu lygiu sukurti diskriminacijos apraiškų fiksavimo sistemą; įvesti kvotas lyties pagrindu.

Aptariant LGĮ įtvirtintą **Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisijos prie Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos** veiklos reglamentavimą, buvo pateikti pasiūlymai komisijos veiklą atskirti

ir komisiją įsteigti kaip savarankišką juridinį asmenį, su aiškesnėmis veiklos sritimis, įgaliojimais ir atsakomybe. Taip pat siūlyta numatyti didesnį komisijos narių skaičių, pavyzdžiui, iki septynių narių, kad daugiau asmenų su negalia asociacijų turėtų galimybę teikti kandidatus, tobulinant asmenų su negalia atstovavimo atranką, įvedant atstovavimo rotaciją tam tikriems laikotarpiams, detaliau aprašant atrankos procedūrą. Konsultacijos dalyvių nuomonė dėl komisijos narių delegavimo išsiskyrė – vieni siūlė, kad komisijoje neturėtų būti Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos atstovo, nes tokiu būdu nėra užtikrinamas veiklos nešališkumas, objektyvumas, kiti išreiškė nuomonę, kad Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba galėtų deleguoti bent du savo atstovus. Taip pat buvo pateiktas pasiūlymas įtraukti gydytojų ir Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovus, padidinant komisijos narių skaičių iki devynių narių.

Aptariant LGJ įtvirtinto **Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos veiklos** viešumo reglamentavimą, buvo pažymėta, kad jos veikla turėtų būti labiau viešinama plačiajai visuomenei. Vertinant LGJ įtvirtintą reglamentavimą dėl Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos galimų sprendimų baigus tirti skundą, buvo pasiūlyta, kad tarnyba turi per mažai kompetencijų darbo santykių srityje. Dėl sprendimų teisinės galios konsultacijos dalyvių nuomonės išsiskyrė – vieni siūlė, kad tarnybos sprendimai neturėtų būti skundžiami teismams, administracinių ginčų komisijai, jog tai turėtų būti nepriklausomos išvados, rekomendacijos, kiti pasiūlė numatyti kontrolieriaus teisę priimti ne rekomendacinius, o įpareigojančio pobūdžio sprendimus. Aptariant LGJ įtvirtinto Lygių galimybių kontrolieriaus **reikalavimų privalomumo** reglamentavimą buvo išreikšta pozicija, kad galėtų būti įtvirtintas ilgesnis informacijos pateikimo terminas, pavyzdžiui, 20 d. d. Aptariant Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse įtvirtintas **administracines baudas**, kurių skyrimo kompetencija suteikta Lygių galimybių kontrolieriui, dalyvių nuomonės išsiskyrė – didžioji dalis konsultacijos dalyvių atsakė, kad minėtame kodekse numatytos sankcijos yra tinkamos ir proporcingos, tačiau dalis dalyvių akcentavo, kad baudos yra per mažos, kiti siūlė baudas mažinti.

Pateikiant **papildomas įžvalgas**, buvo akcentuota, kad savivaldybių administracijoms būtų pravartu turėti specialistą (-us), kurie įgyvendintų savivaldybės institucijoms ir įstaigoms numatytas pareigas lygių galimybių srityje nes esamiems darbuotojams dažnai trūksta kompetencijų ir / arba laiko, taip pat išreikštas pasiūlymas, kad LGJ galėtų būti įtvirtinta pareiga valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms vykdyti LGJ numatytą su asmens lygiomis galimybėmis susietą bruožų stebėseną.

Viešosios konsultacijos dalyvių pateikti pasiūlymai bus įvertinti ir dar kartą peržiūrimi Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos specialistų ir vadovybės ir, atsižvelgiant į juos, bus parengti siūlymai, kaip tobulinti įstatymų reguliuojamas sritis.